

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
HERCEGOVAČKO-NERERETVANSKI KANTON
OPĆINA KONJIC**

**BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
HERZEGOVINA-NERERETVA CANTON
MUNICIPALITY OF KONJIC**

**LOKALNI AKCIONI PLAN ZA OKOLINU
LOCAL ENVIRONMENTAL ACTION PLAN (LEAP)**

Autor:

Dr Viktor Simončić s.r.

Načelnik Općine:

Emir Bubalo dipl.ecc s.r.

Konjic, 2006

Osnovni podaci o projektu

Autori:

**Lokalni akcioni plan (LEAP) za Općinu
Konjic je sačinjen u okviru CARDS projekta**

“.....
.....

Strateški odbor:

- 1. Emir Bubalo**
- 2. Živana Hadžizukić**
- 3. Esad Omerović**
- 4. Senad duran**
- 5. Fadil Tatar**
- 6. Vahid Alibegović**

Emir Bubalo , predsjednik

lokalni koordinator

**Dr. Aleksandar Knežević, nacionalni
koordinator**

Dr. Viktor Simončić, međunarodni ekspert

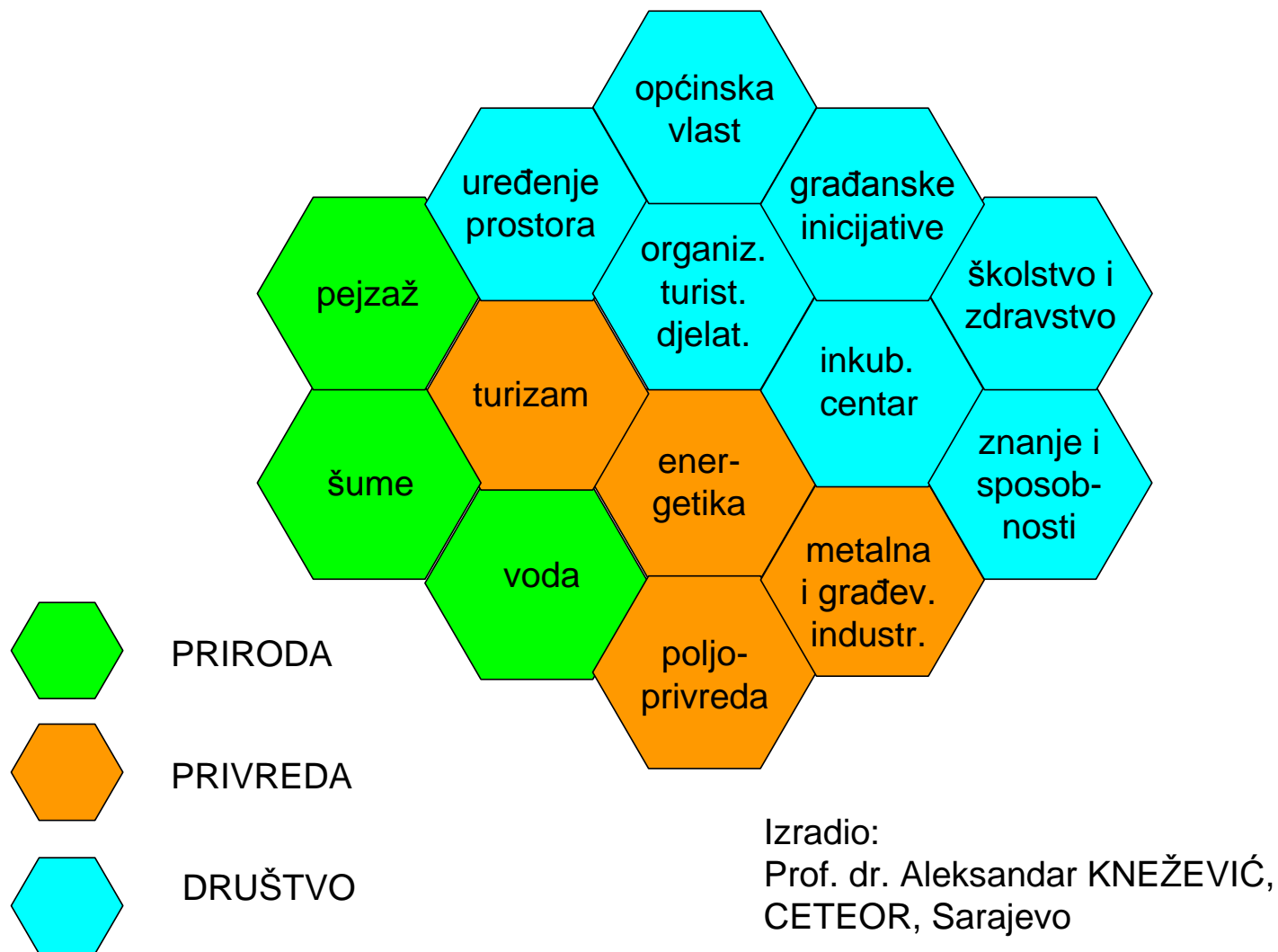
Rukovodilac projekta: Tricia Markus (?)

**Pomoćnik načelnika Službe za prostorno
uređenje, građenje i obnovu :Esad Omerović
Načelnik Općine:Emir Bubalo**

Konjic, 2005 - 2007

UVOD

MODEL ODRŽIVOG RAZVOJA OPĆINE KONJIC

1. TEŽNJA KA ODRŽIVOM RAZVOJU

1.1. Okolina i održivi razvoj Pod okolinom se smatra meta sistem koga čine (i) društvo, (ii) ekonomija, (iii) prirodna osnova na kojoj se razvija društveno-ekonomski sistem, te (iv) institucionalno uređenje zajednice. Brza okolinska procjena je metoda procjene društveno-ekonomskih uslova, prirodnih karakteristika područja (uključujući i efekte uticaja društva na prirodu (iscrpljivanje resursa – uzvodno i zagađivanje – nizvodno)), te upravljanje zajednicom. Cilj je utvrđivanje, ne samo stanja ovih komponenti, nego i njihovih odnosa, kako bi se ustanovile mjere kojim bi se konvergiralo ka održivom razvoju.

Održivi razvoj je vid razvoja gdje se istovremeno vodi računa o društveno-ekonomskom razvoju, kao i očuvanju prirode, kako bi se zadovoljile potrebe ne samo današnjih, nego i budućih generacija. Ne postoji opšte pravilo kako se uspostavlja relacija među ovim komponentama razvoja, nego svaka sredina treba da iznađe svoje vidove održivog razvoja, zavisno od socijalnog stanja, ekonomske snage, nivoa društva, uslova i zahtjeva koje postavlja priroda.

1.2. Definicija održivog razvoja Održivi razvoj je razvoj gdje se istovremeno:

- **osiguravanje ekoloških zahtjeva (nadzor nad unosom emisija):** emisija je dopuštena samo u granicama koje može apsorbirati priroda/okoliš; dopuštaju se samo oni zahvati koji omogućuju cjelovitu zaštitu ekosistema i svih vrsta pojedinačno; iskorištavanje obnovljivih izvora dopušteno je samo u granicama njihove obnovljivosti, a iskorištavanje neobnovljivih izvora (npr. fosilnih energenata) ne smije biti brže od pronalaženja alternativnih rješenja za njih;

- **osiguravanje socioloških zahtjeva** - osiguravanje boljih socijalnih uvjeta svim slojevima i skupinama, kao što je npr. poboljšavanje uvjeta za stanovanje, zdravstvena njega, školovanje, zapošljavanje ...;

- **osiguravanje privrednih zahtjeva** - zadovoljavanje potreba sve većega broja stanovništva zahtijeva stalan privredni razvoj. Prihodi i rashodi privatnih i javnih finansija moraju biti dugoročno uravnoteženi.

Pri ovome se istovremeno vodi računa o potrebama i današnjih i budućih generacija-

1.3. Načela održivog razvoja **Integracija politike zaštite okoline u sektorske politike:** Usko gledajući, LEAP je samo sektorski dokument.

Proces izrade i izabrana metodologija trebali bi omogućiti integriranje politike zaštite okoline u sva područja i aktivnosti.

Partnerstvo i podijeljena odgovornost: Određivanje ciljeva i njihova realizacija mogući su samo u međusobnom partnerstvu svih sudionika, i to stanovništva, interesnih skupina, privrede, državne i lokalne uprave / samouprave i međunarodne zajednice. Svako bi trebalo da preuzme svoj dio odgovornosti.

Promjena ponašanja u proizvodnji i potrošnji: Djelotvorna provedba politike zaštite okoline na načelima održivog razvoja nije moguća bez promjene načina ponašanja, te bez promjene odnosa u proizvodnji i potrošnji.

Upotreba većega broja instrumenata za provedbu zacrtanih aktivnosti uz stavljanje težišta na ekonomske aktivnosti: Potrebno je upotrijebiti sve moguće instrumente koji bi pomogli u ostvarivanju politike zaštite okoline, prije svega instrumente vezane za njezino integriranje u druge sektore. Tradicionalni instrumenti temeljeni samo na administrativnim ograničenjima i plaćanju za onečišćavanje okoline nisu dovoljni. Očekuje se da bi ključnu ulogu morali odigrati instrumenti i poticaji koji se temelje na načelu dobrovoljnosti.

Načelo sprečavanja: Nastojati spriječiti degradaciju i onečišćavanje, umjesto da se naknadno popravljaju stanje.

Načelo predostrožnosti: Ako se nije sigurno kakav je uticaj neke aktivnosti, bolje ju je ne poduzimati. Ali isto tako, ako nismo posve sigurni da je neka mjera potrebna, bolje ju je primijeniti.

Načelo „onečišćivač plaća“: Onaj koji bi mogao uzrokovati degradaciju okoline odgovoran je za sprečavanje tog procesa, a onaj koji ga uzrokuje trebalo bi da prekine onečišćavanje i ukloni posljedice. Prikupljena sredstva temeljem ovog principa trebalo bi ulagati namjenski, prvenstveno u sanaciju stanja izvora koji uzrokuju onečišćenje, tamo gdje se postižu najveći efekti u odnosu na uložena sredstva.

Načelo djelovanja u okviru prihvatnog kapaciteta ekosistema: Pritisци na ekosistem trebali bi biti manji od prihvatnog kapaciteta.

1.4. Postulati održivog razvoja Osnovni koncept održivog razvoja, u cilju dostizanja do nivoa primjene, pretače se na postulate održivog razvoja. Osnovna grupa postulata nalazi uporište u analizi prirodnih nauka, razmatra eksploataciju prirodnih resursa, atake na okolinu i integralnu zaštitu okoline. Ovom jezgru se dodaju postulati koji se odnose na preorijentaciju ekonomije, izmjenu sistema vrijednosti, društvenu odgovornost i društveno ponašanje u slučaju opasnosti; na ravnotežu eko-sistema i društvenu valorizaciju.

Ovi postulati su od značaja za kreiranje politike održivosti države:

1. postulat - obnovljivi resursi: Korištenje obnovljivih resursa (šume, podzemne vode, poljoprivredno zemljište, ribarenje) treba da bude tako organizovano da procenat eksploatacije ne bude veći od procenta prirodne regeneracije;

2. postulat - neobnovljivi resursi: Procenat potrošnje neobnovljivih resursa i drugih primarnih materijala treba stalno smanjivati da preostale iskoristive rezerve uvijek budu u dovoljnom obimu raspoloživi budućim generacijama;

3. postulat - korištenje apsorpcionih sposobnosti eko-sistema: nivo zagađenosti pri kojem se

uspostavlja ravnotežu između veličine emisije i veličine ponora, treba da je u granicama tolerantnih, odnosno štetnih sa minimalnim rizikom, vrijednosti. Antropogene emisije materija koje nastaju i prirodnim putem treba da su znatno niže od prirodnih;

4. postulat - zagađivanje nerazgradivim materijama: Nerazgradivi polutanti se mogu emitovati u okolinu samo u mjeri do koje njihova akumulacija ne dovodi do koncentracija koje su opasne za čovjeka, biljke i životinje. Emisije nerazgradivih polutanata treba stalno smanjivati, a nekih materija potpuno eliminisati;

5. postulat - zaštita prirode: Djelovanja na prirodu treba da budu ograničena mjerama koje garantuju raznovrsnost, kvalitet i održavanje eko-sistema na teritoriji cijele države. Na određenim područjima države priroda mora da bude sačuvana u svojoj integralnoj raznolikosti;

6. postulat - promjena orijentacije u ekonomskom upravljanju: Instrumenti ekonomskog tržišta čine osnovnu strukturu politike prema okolini, koja dovodi do konkretizaciji postulata prirodnih nauka;

7. postulat - promjena društvene odgovornosti: Društvo (država, ekonomija, pojedinci) treba da razvijaju novu "etiku" koja veže postulate održivog razvoja za veći kvalitet života. Ovo zahtijeva povećanje društvene odgovornosti, posebno rukovodilaca u povećanju kvaliteta života;

8. postulat: ekstremni rizici: Rizici od nesreća koji pogađaju čovjeka i biosferu mogu se tolerisati samo ako najznačajnije moguće posljedice ne prouzrokuju dugotrajnije štete za više ljudskih, biljnih ili životinjskih generacija ili za eko-sistem. Djelatnost, sa stanovišta rizika, je održiva ukoliko je umnožak veličine štete u slučaju akcidentalne situacije, i vjerovatnoća njegovog događaja niži od konačne, usvojene, vrijednosti.

Na ovih osam postulata se zasnivaju (i) tehnološki razvoj i (ii) prostorni razvoj države.

1.5. Indikatori održivog razvoja Razvoj ni u jednoj državi ili preduzeću nije ni održiv ni neodrživ; on može vremenom da konvergira ka ili divergira od održivosti. Upravljanje razvojem, bez obzira o kojem nivou se radi, nije moguće bez mjerenja i poznavanja odgovarajućih mjernih metoda. Indikatori održivog razvoja omogućavaju mjerenje parametara razvoja. Ovdje su najznačajniji indikatori, uvedeni od strane UN 1996. godine a novelirani 2001. godine. Razlikuju se tri tipa indikatora: (a) indikatori pritiska, (b) indikatori stanja i (c) indikatori odgovora države; s druge strane oni imaju tri kategorije: (i) društveni, (ii) ekonomski i (iii) okolinski, kao i njihove kombinacije u agregiranom obliku: društveno-ekonomski, ekonomsko-okolinski i dr. Indikatori se odnose na korištenje prirodnih resursa i njihovo očuvanje, pojedine privredne grane i kvalitet života. Primjer ovih indikatora: indikatori stanja (procenat stanjivanja ozonskog sloja), indikator pritiska (godišnja proizvodnja i potrošnja klor-fluor-karbona) i indikator odgovora (odredbe Bečke konvencije i Montrealskog protokola o zaštiti ozonskog sloja).

Postoje i drugi sistemi indikatora koji obuhvataju veći ili manji broj pokazatelja, kao na primjer :

- *eko-indikatori: integralna procjena uticaja na okolinu 10 vrsta uticaja (supstance koje ugrožavaju ozonski sloj, teški metali, kancerogene materije, ljetni smog, zimski smog, pesticidi, staklenički gasovi, zakiseljavanje i eutrofikacija);*
- *ekološki otisak (foot print) - ukupna okolinska opterećenja izražena u ekvivalentnim hektarima zemljišta (površina tla koja može da zadovolji i asimilira uticaje jednog čovjeka date države);*
- *okolinski kapacitet kao mjera ukupnih okolinskih opterećenja planete, riječnog sliva ili područja koje dati prostor može primiti bez trajnih šteta;*
- *Indeks humanog razvoja, globalni indikator koji vodi računa o socijalnim i ekonomskim aspektima; analizira i razlike među polovima i grupama;*
- *Dow-Jonesov grupni indeks održivosti, pokazatelj održivosti razvoja organizacija (preduzeća) kroz njihov odnos prema društvu i prirodi, izražen kroz grupu pokazatelja: služi kao vodič investitorima i kao alat organizacijama koje procjenjuju firme u različitim industrijskim sektorima.*
- *indeks realnog napretka: Ovaj indeks koriguje GDP, vodeći računa o uslugama i dobrima na samom tržištu i van njega; Aktivnosti koje utiču na okolinu, kao na pr. potrošnja resursa, dobivaju negativnu vrijednost.*

1.6. Uvođenje održivog razvoja u zajednicu

Uvođenje održivog razvoja u jednu državu može biti (a) top – down (odozgo - dole), (b) bottom – up (odozdo gore) i (c) Kombinovano.

Uvođenje odozgo dole podrazumijeva: (i) posjedovanje znanja o održivom razvoju, kako rukovodilaca, tako i minimum 5 % građana, (ii) definisanje održivog razvoja za datu državu (s obzirom na njem društveni, ekonomski i kulturni razvoj, politički sistem, prirodne uslove i zahtjeve, (iii) definisanje indikatora održivog mjerenja (što omogućuje mjerenje procesa konvergiranja ka održivosti, (iv) poznavanje postulata i alata održivog razvoja, (v) uvođenje državnih instrumenata za uvođenje održivog razvoja.

Uvođenje odozdo na gore znači proces od identifikacije vrućih eko-tačaka, organizovanje društvenih akcija akcija i rad lokalnih vlasti na sanaciji ovih tačaka, pa kroz bolju organizovanost i povezanost (više znanja i partnerstvo zainteresiranih grupa) uspostavljati skladan razvoj zajednice .

2. LEAP

2.1. O LEAP-u Konjic *LEAP (Local Environmental Plan – Lokalni plan za okolinu) je instrument zajedničkog djelovanja građana, vlasti i struke ka okolinski održivom razvoju lokalne zajednice. LEAP treba shvatiti kao trajni proces tog trojnog partnerstva. Uspostava procesa LEAPa za Konjic se vrši u okviru odgovarajućeg CARDS projekta, tj. istovremeno za gradove Ugljevik, Konjic, Tuzla i Gradiška. Paralelne su akcije: (i) organizacija globalnih radionica u kojima učestvuju predstavnici sva četiri grada i (ii) rad na terenu.*

Izradom LEAP-a Konjic upravlja Lokalni koordinator. Odgovorni predstavnik Općine Konjic je Esad Omerović. Radna tijela su: (i) Stručni odbora (10 članova) i (ii) Savjetodavni odbora (30 članova). Ovi odbori su verifikovani od strane Načelnika općine 13. septembra 2005.

Završetkom CARDS projekta, tj uspostavom LEAP-a treba osigurati njegovo funkcionisanje u cilju postizanja održivog razvoja.

2.2. Svrha i ciljevi LEAP-a *LEAP je strateški dokument kojim se daje plan djelovanja za ostvarenje boljih uvjeta života, unapređenje zaštite zdravlja i prirodne okoline. On se temelji na načelima partnerstva i podijeljene odgovornosti cjelokupne zajednice, te na principima prava građana na dostupnost informacijama, odlučivanje u donošenju i provođenju politike planiranja zaštite okoline. Niz je razloga zbog kojih se ukazala potreba izrade LEAP-a:*

- *potreba poboljšanja stanja kvalitete okoline i racionalizacija potrošnjom resursa i snižavanje nivoa zagađivanja potencijalno opasnog po zdravlje, sigurnost i okolinu;*
- *omogućuje da se pitanja društveno-ekonomskog razvoja rješavaju paralelno sa smanjivanjem ekoloških opterećenja, odnosno da se razvoj usmjeri na bazi prirodnih uslova i zahtjeva;*
- *da se sektorski planovi povežu i nađu optimalna za društvenu zajednicu;*
- *uspostavi partnerski pristup, pri čemu bi proces izrade LEAP-a trebalo da posluži kao početak uspostave aktivne partnerske saradnje;*
- *podstiče uspostavu kvalitetne institucionalizirane komunikacije i koordinacije na regionalnom i državnom nivou, ali i na širem prekograničnom okruženju;*

LEAP nije samostojeći dokument, jer je njegova izrada i primjena nužno povezana sa zakonskim obavezama, NEAP-om i drugim sektorskim strategijama. Imajući u vidu različite nadležnosti lokalne samouprave i potrebu za saradnjom sa višim nivoima u državi, najvažniji ciljevi LEAP su:

- *Uspostava dugoročne vizije koja treba da prepozna glavna pitanja okoline, odnosno održivog razvoja,*

postavi ciljeve za kvaliteu života i pruži sliku vodilju Općine Konjic za narednih 10 do 20 godina;

- **Utvrdivanje, procijena i rangiranje problema okoline** u lokalnoj zajednici baziranih na rizicima vezanim za ljudsko zdravlje, ekološki sistem, privredni razvoj i ukupan kvalitet života;
- **Izrada i stalna novelacija plana djelovanja** kojim se definiraju aktivnosti i projekti, te nadležnosti i uloge pojedinih aktera na putu prema viziji;
- **Pobuđivanje javne svijesti i odgovornosti** za okolinu, uključujući i povećanu javnu podršku investicijama u oblasti očuvanja okoline;
- **Jačanje sposobnost lokalne administracije i izvršne vlasti, stručnih i znanstvenih institucija, te NVO** da bi mogli upravljati i implementirati projekte iz oblasti okoline;
- **Jačanje sposobnosti** za osiguranje finansiranja iz lokalnih, nacionalnih i međunarodnih izvora;
- **Poticanje prijenosa znanja i iskustva** jačanjem veza s drugim projektima i gradovima;
- **Osiguravanje bolje pripreme propisa, strateških dokumenata** proaktivnim učešćem interesnih aktera.

*U definiranju ciljeva trebalo bi istaknuti da se ovdje misli na **LEAP kao proces**, koji se kontinuirano aktualizira s gledišta ciljeva, aktivnosti i instrumenata za postizanje ciljeva.*

2.3. Osnove za izradu LEAP-a u Konjicu *Izrada LEAP-a u Konjicu ostvarena je u okviru Projekta.*

2.4. Ciljevi LEAP-a Konjic *LEAP treba da bude dokument dugoročne vizije i da ponudi konkretne kratkoročne i dugoročne korake ka realizaciji te vizije. Vizija se postiže upornim i dosljednim sprovođenjem zacrtanih ciljeva u djelo, uz puno respektiranje postojećeg, lokalnih socio-kulturnih specifičnosti, a metodom malih i promišljenih koraka. Vlasništvo nad odlukama je temelj svake strategije. Građani i interesne grupe se moraju osjećati aktivnim sudionikom plana. Sigurno je da se apsolutna ravnoteža nemože postići kao što ni prioritete neće biti po volji svih zainteresiranih sudionika, jer su raspoloživi kapaciteti gotovo uvijek ograničeni.*

LEAP Konjica treba :

- *da punu valorizaciju održivom korištenju prirodnih resursa, kojima Općina obiluje (industrija, poljoprivreda i turizam) uz očuvanje prirode ;*
- *da podstakne zapošljavanje, posebno na proizvodnji hrane i metaloprerađi, za šta postoje resursi*
- *da pokrene rješavanja vrućih okolinskih tačaka, kao što su: tretman otpada i grijanje grada,*
- *da poveća efikasnost korištenja svih humanih resursa kroz partnerstvo građana i vlasti uz primjenu znanja.*

2.5. Faze izrade LEAP-a *Proces izrade Leap-a Konjic je na određen način specifičan i zasigurno se razlikuje od drugih sredina koje su pristupile izradi. Odvijao se u fazama i direktno povezanim za:*

- Organizaciju i održavanje Foruma i radionica
- Informiranje građana (anketa i upitnik Mjesnim zajednicama)
- Saradnju sa Općinom Konjic(Savjetodavni odbor i radne grupe)
- Informiranje privrednih subjekata sa izraženim problemima u zaštiti okoline o značenju i mogućnostima u njihovom djelovanju na okolinu
- Izradu studija i projekata

Proces je počeo pripremanjem Prve radionice POLI na Boračkom jezeru. O značaju radionice i LEAP-a informirani su predstavnici struktura vlasti, javnih preduzeća, privrede, političkih struktura, NVO-a, obrazovnih, kulturnih ustanova i predstavnici Mjesnih zajednica. Radionica je pokazala da se na istom mjestu, da bi se upoznali sa projektom, razmijenilo ili sukobilo mišljenja o problemima okoline, okupili učesnici različitih pogleda na odnos prema okolini i održivom razvoju. Vrijednost ove radionice je u tome što su se po prvi put približila mišljenja različitih interesnih grupa i pojedinaca o značaju zajedničkog angažmana na zaštiti okoline (prisustvovalo je 32 učesnika).

Između predstavnika projekta i Općine Konjic potpisan je Memorandum o razumjevanju i time otvoren proces izrade Lokalnog akcionog plana djelovanja na okolinu.

Štampan je letak sa objašnjenjem, sta je to LEAP i porukom načelnika Općine građanima o značaju i zajedničkom interesu svih u procesu zaštite okoline za Konjic i njegov održivi razvoj. NVO-Forum mladih je distribuirala letak (500 primjeraka).

Prvi Forum LEAP-a održan je u Konjicu (Orahovica) 24.10.2005.god.

Na Forumu su učestvovali predstavnici-koordinatori Općina Konjic, Gradiška, Tuzla i Ugljevik, predstavnici javnih preduzeća iz Konjica i NVO-a.

Predstavljene su prve brze ocjene zajednica i okolinskih situacija u zajednici te urađene Swot analize sa problematikom okoliša i održivog razvoja.

Radio Konjic je u određenim terminima emitovao kratke poruke o zaštiti i održivom razvoju okoline te inicijativama na izrade LEAP-a.

Provedena je **anketa** na uzorku 200 anketiranih građana svih starosnih dobi i različitih društveno-ekonomskih položaja. Analiza ankete je pokazala da su građani Konjica spremni da se angažuju na zaštiti okoline, ali je uz to veoma izražen osjećaj bezperspektivnosti u društvenoekonomskom i političkom smislu.

Drugi Forum je i po sastavu i po broju učesnika zamišljen kao Savjetodavni odbor. Održan je 28.02.2006.god. Učestvovalo je 30 predstavnika svih struktura bitnih za izradu i implementaciju LEAPA. Prezentacija projekta i rasprava su pokazali potpunu svrsishodnost projekta i veliki interes predstavnika MZ-a za rješavanje problema kao što su prvenstveno infrastruktura i kruti otpad. Podijeljen je upitnik predstavnicima MZ-a. Još

*nisu rezimirani rezultati tog upitnika zbog kašnjenja predstavnika u njegovoj dostavi općinskom koordinatorskom centru. **Ukazala** se potreba da se utvrde prioriteta koji bi se kroz projekte GEF-a i uz potporu Svjetske banke mogli realizirati. Izabrana su dva projekta koji su imali sve elemente za izradu studija izvodljivosti. To su toplifikacija grada i izgradnja uređaja za tretman otpadnih voda u Konjicu. Realizacija ova dva projekta zajedno sa problemom odlaganja krutog otpada su i po mišljenju građana i struktura vlasti, prioriteta koje treba riješiti u što kraćem roku. Analizirani su problemi, ostvareni kontakti sa preduzećima koja obavljaju pomenute djelatnosti i privatnim preduzećima koja imaju interes da se u cilju približavanja EU standardima, uključe u realizaciju.*

Napravljene su studije koje realizaciju ovih projekata čine izvjesnom.

Koordinator LEAP-a je kontinuirano obavljao razgovore sa rukovodstvima preduzeća koja svojom proizvodnjom negativno utiču na okoliš. Prisutan je interes za rješavanjem problema, ali nedostatak sredstava predstavlja prepreku da se realizuju.

Konkurs za plakat, logo i slogane otvaran je dva puta. Prvi put je odgođen zbog dugog štrajka prosvjetnih radnika HN kantona. Drugi konkurs je obuhvatio Srednju Mješovitu Školu i dvije Osnovne škole. Urađeno je mnogo radova koji bi trebali da se u saradnji sa Općinom Konjic objave u posebnoj brošuri. LEAP je na konkursu Srednjih škola inicirao da se rade portofolije na temu zaštite okoline i održivog razvoja. Portofolija grupe učenika o Energetici i problemu nekontrolisane sječe šuma osvojila je prvo mjesto na lokalnom, kantonalnom i učestvovala na federalnom takmičenju u Sarajevu gdje su obezbijedili učešće na regionalnoj smotri u Brčkom.

Proces izrade prvog dokumenta LEAPA bitno se oslanja na Dugoročne studije razvoja. To su : Studija privrednog razvoja Općine Konjic (Voda-osnovni faktor razvoja); Studija razvoja proizvodnje hrane na području Općine Konjic (2001-2015) i Turizam-razvojna budućnost Konjica.

3. OSNOVNI PODACI O OPĆINI KONJIC

3.1. Položaj

Općina Konjic se nalazi 60 km južno od Sarajeva, 120 km udaljena od mora. Ima površinu od 1400 km² po kojoj je najveća u Federaciji BiH.

Graniči sa 10 općina iz FBiH i RS-a, sa kojima je povezana putnim i željezničkim komunikacijama.

3.2.. Istorija *Konjic se prvi put pominje 1382. godine i kroz njegovu arhitekturu mogu se prepoznati uticaji istočnjačke i austrougarske kulture. Preko 5.000 spomenika materijalne kulture (stećaka) svjedoči o bogatoj istoriji ovog kraja. Jedna je od rijetkih koja je objavljivanjem knjiga i monografija publikovala svoju istoriju, duhovno i materijalno nasljeđe (Historijski spomenici Konjica i okoline Dr. Pavo Anđelić, Konjic i njegova okolina za vrijeme Osmanlijske vladavine Dr.Jusuf Mulić, Konjic za vrijeme Austro-Ugarske monarhije – grupa autora, Konjic u slici i riječi Dinno Kassalo i Senadin Begtašević).*

3.3.Stanovništvo broj i vrsta naselja *Na području općine Konjic živi 34.226 stanovnika, od čega 32.000 domicilnih i 2.226 raseljenih i izbjeglih osoba. U gradu Konjicu živi 12.500 stanovnika, a ostatak u seoskim naseljima udaljenim od grada 5 do 60 kilometara (u 21 mjesnoj zajednici, sa 131 naseljenim mjestom). Po nacionalnoj strukturi, ima: 30.467 Bošnjaka, 1.078 Srba i 2.685 Hrvata. Po polnoj strukturi žena je 52 %, a muškaraca 48%. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje broj nezaposlenih osoba iznosi 3.542 osobe (evidentirane na birou za zapošljavanje od toga 1.961 muškarac i 1.581 žena, različite kvalifikacione strukture). Općina Konjic ima 3.600 penzionera (1.500 ima zajamčenu penziju); materijalno neobezbjeđenih porodica je 4.500, a oko 16.500 članova nemaju primanja ni po kom osnovu. Socijalnu pomoć prima oko 2.000 lica*
Prilog:tabela br.1 i tabela br.2

3.4. Kulturne karakteristike *Konjičko područje obiluje značajnim kulturno-istorijskim fundusom, sa heraldičnim simbolom konjičkom Starom ćuprijom.*

Konjic stara razglednica Konjica (pisana 1938 godine)

3.5. Prirodne karakteristike i potencijal *Konjičku općinu karakteriše pretežno brdsko-planinski kraj kroz koji protiče rijeka Neretva sa pritokama. Na njenom području se susreću mediteranska i kontinentalna klima. Značajnija bogastva općine su poljoprivredno i šumsko zemljište, velike količine raznovrsne drvene mase, značajan vodni potencijal, velike zalihe rude pirofilita, te prirodni uslovi koji pružaju velike mogućnosti za razvoj turizma (rijeka Neretva, Jablaničko jezero, Boračko jezero, kanjon Raketnice, konjička Župa, dolina Neretvice, planine Prenj, Visočica, Bjelašnica).*

Položaj i klimatski uvjeti pogoduju razvoju intezivne poljoprivrede i stočarstva. Nekontaminirano tlo i čisti vodeni resursi omogućavaju proizvodnju zdravstveno sigurne hrane. Zbog toga općina Konjic predstavlja područje sa velikim razvojnim potencijalima.

Područje Kojica se odlikuje bio i geo raznovrsnošću, što je uz druge elemente povoljno sa aspekta razvoja turizma.

3.6. Meteorološki podaci *Slivno područje rijeke Neretve (1.089 km²) ima godišnji prinos vode 1.459 L/m², što je veoma povoljno: U toku godine postoje mjesečne oscilacije koje nisu visoke, što odgovara zahtjevima poljoprivrede.*

Srdnja godišnja relativna vlažnost zraka u Konjicu je 76 %, što je visoka vrijednost, a posljedica je postojanja akumulacionog jezera.

Prosječan broj dana sa gradom u Konjicu je 2, te je potrebno sačiniti analizu šteta grada za poljoprivredne prinose u odnosu na sredstva za prevenciju.

Srednja godišnja temperatura zraka iznosi 10,8°C, minimalna mjesečna -8°C, maksimalna mjesečna 20,1°C. Apsolutna maksimalna dnevna temperatura iznosi 39,0°C, a apsolutna minimalna dnevna temperatura iznosi -21,5°C.

Vjetrovi u Konjicu su vrlo slabi. Tišina čak iznosi 69 %. Svi smjerovi su ravnomjerno raspoređeni. Brzina vjetra iznos 2 – 3 m/s (vrlo ugodan povetarac).

3.7. Vodeni resursi i hidroenergetski potencijal *Po bogastvu vodenim resursima Konjic (rijeka Neretva sa pritokama, Jablaničko i Boračko jezero) i godišnjim prinosom svježe vode iz internih obnovljivih resursa Konjic spada u izuzetno bogato područje. Godišnji priliv iznosi 2 834 182 800 m³ (po osobi 38 333 m³), potrošnja je 11 352 960 m³, potrošnja po stanovniku 258,7 m³ (0,40 %).*

Iz analiza kvaliteta voda na području BiH dio sliva rijeke Neretve na području općine Konjic označen je kao jedno od najčistijih (naručito u gornjem toku). Sadašnje stanje pokazuje bolje karakteristike kvaliteta voda u odnosu na 1991 god. što je rezultat smanjenog obima industrijskih aktivnosti. Održana je sposobnost samoprečišćavanja vodotoka .

Područje općine Konjic obuhvata dio srednjeg i gornjeg sliva rijeke Neretve. Hidroenergetskom potencijalu teritorije općine Konjic pripada:

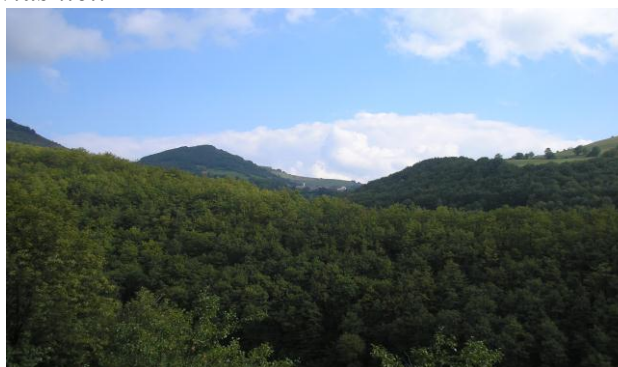
Ovaj potencijal se koristi za proizvodnju električne energije: dio toka Neretve 382 MW instalisane snage i 1072 GWh srednje godišnje proizvodnje (uzeto približno 50% hidropotencijala HE Jablanica i HE Ljubuča). Pritoke Gornja Ljuta, Rakitnica, Trešanica i Neretvica, ukupno 138 MW instalisane snage i 466 GWh srednje godišnje proizvodnje. To ukupno čini 520 MW instalisane snage i 1538 GWh srednje godišnje proizvodnje, od toga je sa Jablanicom iskorišteno 25,75%, što je znatno ispod iskorištenja sliva Neretve koji iznosi 54% i stepena iskorištenja u BiH koji iznosi 37,2%

3.8. Zemljište *Općina na cijeloj teritoriji raspolaže sa 108.887 ha zemljišta, od toga oranica 9.656 ha, voćnjaka 634 ha, livada 10.738 ha, pašnjaka 21.274 ha, šuma 63.968 ha i neplodnog zemljišta 2.568 ha.*

3.9. Šume *Površina pod šumama i struktura vlasništva; (i) državno vlasništvo – 44.000 hektara i (ii) privatno vlasništvo – 9.100 hektara.*

Glavni problemi u šumarstvu su: prekomjerna eksploatacija, požari i erozija, nemogućnost njege i eksploatacije miniranih područja, privremeno napuštene privatne površine, krađa šume. Deforestacija u Općini Konjic je veoma velika, i ukoliko se ona nastavi ovim trendom, Privatnim šumama gospodare vlasnici.

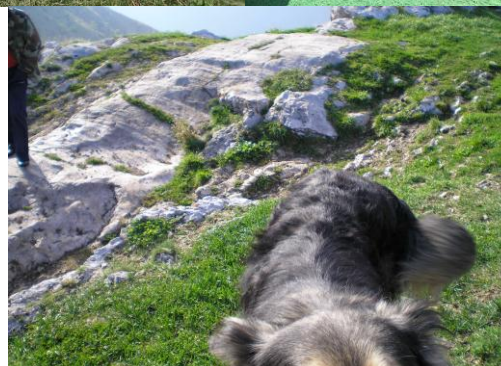
4. UPRAVLJANJE

- 4.1. Općinska uprava** *Broj zaposlenih i nadležnosti:* 126 zaposlenih, načelnik općine, 7 pomoćnika načelnika, sekretar općine, interni kontrolor, sekretar općinskog vijeća.
Proračun Općine: 6.682.208,00 KM (2006. godina)
Tijela državne uprave u Općini: (i) Služba za geodetske i imovinsko pravne poslove, (ii) Služba za pitanje boraca, invalida, izbjegla i raseljena lica i socijalnu zaštitu, (iii) Služba za prostorno uređenje, građenje i obnovu, (iv) Služba za privredu i finansije, (v) Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i inspeksijske poslove, (vi) Služba za zajedničke i stručne poslove, (vii) Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo.
Općinsko vijeće Konjic sačinjava 25 vijećnika, i to 14 iz SDA, 6 iz SDP-a i 5 iz SBiH.
- 4.2. Planovi razvoja** *Plan društveno-ekonomskog razvoja Općine je donesen*
Prostorni plan: Detaljni rezultati izrade će biti naknadno dostavljeni...
- 4.3. Društvena infrastruktura** *Škole:* 7 Osnovnih škola i podružna odjeljenja sa 2.934 učenika, Srednja mješovita škola sa 1.329 učenika.
Prosvjetni sektor broji oko 306 zaposlenih.
Dječije obdanište: „Zulejha Begata“
Zdravstvene ustanove: (i) Opća bolnica Konjic i 8 podružnih ambulanti u kojima radi 30 ljekara (26 specijalista i 4 ljekara opće prakse), 4 stomatologa, 1 biohemičar, 184 medicinska radnika i 59 ostalih radnika, (ii) Privatna poliklinika Hadžihuseinović i (iii) 10 privatnih stomatoloških ordinacija.
Veterinarske stanice: Veterinarska stanica sa 5 veterinara, tehničara i laboranata djeluje na području čitave Općine.
- 4.4. Zdravlje stanovništva** *Zdravstvene usluge stanovništvu općine pruža Opća bolnica i 8 podružnih ambulanti koje pokrivaju cijeli teritorij općine Konjic. U zdravstvenim ustanovama radi 30 ljekara (26 specijalista i 4 ljekara opće prakse), 4 stomatologa, 1 biohemičar i 184 medicinska radnika.*
Za kvalitet zdravstvenih usluga može se reći da je na zadovoljavajućem nivou.
Zdravstveni problemi vezani za kvalitet zraka i pitke vode nisu uočeni.

Opća bolnica iz zraka

4.5. Zdravlje *Veterinarska stanica Konjic koja svojim radom zadovoljava potrebe općine .*
domaćih
životinja

4.6. Civilna zaštita i vatrogastvo *Obavljaju se redovne aktivnosti vezane za civilnu zaštitu, vatrogastvo, deminiranje i prikupljanju neeksplozivnih ubojnih sredstava.*

4.7. Javni mediji: *Radio Konjic, lokalni radio koji cjelodnevnim programom prati sva značajna dešavanja u Općini. Na području Općine može se pratiti 4 televizijska kanala, kao i kablovska TV. Snabdjevenost bh., kao i stranom štampom je zadovoljavajuća.*

4.8. Nevladine udruge *U Općini Konjic je registrovano i djeluje 26 nevladinih organizacija. Prilog: tabela br.4*

4.9. Međunarodna saradnja *Općina Konjic saraduje sa općinom Sund iz Norveške, počev od 1988. godine. Općina Sund je kao pomoć izdvojila 2005. godine 40.000 € za dva projekta saradnje: (i) strateški privredni plan i (ii) obrazovanje i socijalna briga. Po dogovoru dvije općine prioritet je dat razvoju turizma, mini hidroelektranama, uzgoju ribe, razvoju infrastrukture i malog biznisa. Obećana je pomoć u organizovanju instituta za ribarstvo na Boračkom jezeru. Kod drugog projekta prioritet je dat projektu integracije osoba sa posebnim potrebama.*

5. INFRASTRUKTURA

5.1. Vodoopskrba *JKP Vodovod Konjic upravlja vodoopskrbnim kapacitetima stanovništva i industrije. Većina potrošača je u potpunosti snabdjevena vodom, ali zbog problema u snabdjevanju završavaju se radovi na vodovodima: Džepi-Vrdolje, Glavatičevo, Bjelimići, Ovčari, na dionici Kruščica-Mustafići, Solakova kula, Lisičići, Grabovci . Započeti su pa obustavljeni radovi na vodovodu Oteležani-Gorani. Izvršena je izrada projektne dokumentacije za realizaciju projekta vodosnabdijevanja naselja na desnoj obali Jablaničkog jezera, rekonstrukcija gradske vodovodne mreže, vodovodne mreže na Tulegu i Čelebićima i dijelu vodovoda na Boračkom jezeru.*

Na izvoru Ljuta za potrebe gradskog vodovoda Konjic, pored starog cjevovoda ($Q = 168$ L/s) postavljen je novi ($Q = 153$ L/s). Ovakav kapacitet vodovoda može podmiriti potrebe cjelokupnog stanovništva iz popisa 1991. godine uz prosječnu potrošnju od 630 litara po osobi. U međuvremenu je prihvaćen novi međunarodni kriterij „Water stress index“ po kome je potrebno 1 m^3 vode po osobi dnevno. To je količina koja osigurava održivi razvoj.

Po raspoloživosti obnovljivih resursa svježe vode od 85.635 m^3 godišnje po osobi općina Konjic nadmašuje svjetski prosjek za 12 puta. Korištenje bogatstva voda od 0,40% u odnosu na svjetski prosjek je minimalno.

Naplata vode građanstvu se obračunava paušalno po broju članova domaćinstva (3,75KM po članu domaćinstva). Naplata privrednim subjektima se obračunava po utrošenom m^3 vode (2,00 KM po m^3). Većina vodoopskrbnih objekata nema ugrađene uređaje za kondicioniranje pitke vode. Redovno se vrši kontrola kvalitete vode. Kvaliteta vode je prve kategorije

Postoji ideja o regionalnom vodovodu za izvoz svježe vode na mediteransko tržište sa terminalom u Pločama, izgradnja putnog kooridora Vc povoljna je prilika da se trasa puta (Čelebići – Bijelo Polje – Mostar – Ploče) iskoristi i vodovod Konjic uveže u regionalni vodovod, a time ostvari značajne finansijske efekte (planiran godišnji prihod od 85.000.000,00 KM).

Prilog: slika br.6 i slika br.7

5.2. Energetika

Snabdjevanje Općine Konjic električnom energijom se vrši iz sistema Elektroprivrede BiH. Konjic se napaja električnom energijom iz pravaca, dalekovodima kV, ukupnim kapacitetom MW. Po potrošnji električne energije od 1282 kWh godišnje po osobi (1999.), Općina Konjic je dostigla tek 53,4 % predratne potrošnje električne energije.

Ugalj troši UNIS Energetike, cca 2.200 t/a.

Grijanje stambenog i poslovnog prostora vršeno je do 1992. godine iz kotlovnice preduzeća UNIS energetika, određenog broja reonskih kotlovnica, te individualnim grijanjem.

U 1986.godini je izgrađena mreža vrelovoda za grijanje dijela grada Konjica /desna strana Neretve/ čime je obuhvaćeno grijanje 500 stanova, nekoliko javnih objekata /srednjoškolski centar, II osnovna škola, Sportska dvorana, dvije zgrade Općine/, i određen broj poslovnih prostora u površini od 1.500 m². Za grijanje grada preduzeće «Energetika» je tada angažovala 6,5 MW toplotne energije.

Usljed ratnih djelovanja u periodu 1992-1995.godine, desila se velika devastacija infrastrukture grijanja u gradu Konjicu. Kotlovnica u naselje Orašje instalisane snage 1,5 MW toplotne energije na lož ulje koja je grijala 330 stanova je u znatnoj mjeri devastirana. I pored izvršene rekonstrukcije ove kotlovnice zbog visokih troškova grijanja (lož ulje, građani ovog naselja opredjelili za individualna grijanja stanova /drvo i električna energija/.

Kotlovnica Radava namjenjena za grijanje Nebodera /3 X 70/ stanova i zgrada u Koloniji / 150 stanova/ je u ratu u potpunosti uništena, tako da su građani ovih naselja primorani da individualno rješavaju problem grijanja stanova raznim energentima /drvo, električna energija/. Posebno je izražen problem grijanja stanova u neboderima od 14 spratova u kojima nisu predviđeni dimnjaci za lokalno loženje po stanovima tako da

stanari često koriste ventilacioni otvor kao dimnjak , što je van svih propisa zaštite.

Kotlovnice na ugalj u zgradi bolnice instalisana je snage I MW i II. Osnovnoj školi instalisana je snage 800 kW su u funkcionalnom stanju i koriste se za grijanje navedenih objekata.

Kotlovnica D.P. «Energetika» je u toku rata u određenoj mjeri devastirana ali je u periodu 1995-96.godina, izvršena opravka i ta je kotlovnica dovedena u funkcionalno stanje i pružene su usluge grijanja za lokalitet UNIS-a i dio grada. S obzirom, da je došlo do velikog poremećaja u privređivanju fabrika na lokalitetu UNIS-a, koje su zbog ratnih djelovanja pored devastacije i izgubile tržišta te je došlo do naglog smanjenja proizvodnje, a samim tim i smanjenjem potreba usluga energetike. Prestala je potreba za industrijskom parom a toplotna energija za grijanje je svedena na 10% prijašnjih potreba. Sve ovo je uticalo da D.P. «Energetika» smanji proizvodnju toplotne energije za 85 % i u ovom periodu radi se sa 15% kapaciteta. Najveći dio kapaciteta «Energetike» koja je u 1999.godini promijenila strukturu vlasništva i iz društvenog preduzeća prešla u privatno vlasništvo, koristi se za grijanje dijela grada na desnoj strani rijeke Neretve, a znatno manji dio za potrebe lokaliteta UNIS-a. Preostali dio grada se uglavnom grije na individualan način pri čemu se koriste kao osnovni energenti (drva za loženje i električna energija).

U Konjicu postoji opredjeljenje da se daljinskim grijanjem naselja koja su ranije imala centralno grijanje, toplificiraju i priključe na UNIS «Energetika» d.d. Konjic priključeno je cca 500 stanova koji se nalaze u sljedećim naseljima: Centar (br.12) 134 stana; Trešanica (br.6) 156 stana, Luka 115 stanova i Ustalića bašta 36. stanova. U ovim naseljima koja su uključena na sistem centralnog grijanja iz energane postoji mogućnost priključenja još cca 500 stanova : Centar – 36; trešanica- 378; i Luka – 86. Na sistem grijanja energane priključen je i novosagrađeni objekat PSC – Partizanovo, površine cca 4000 m² , koji će usluge energane koristiti već u sezoni 2006/2007.god.

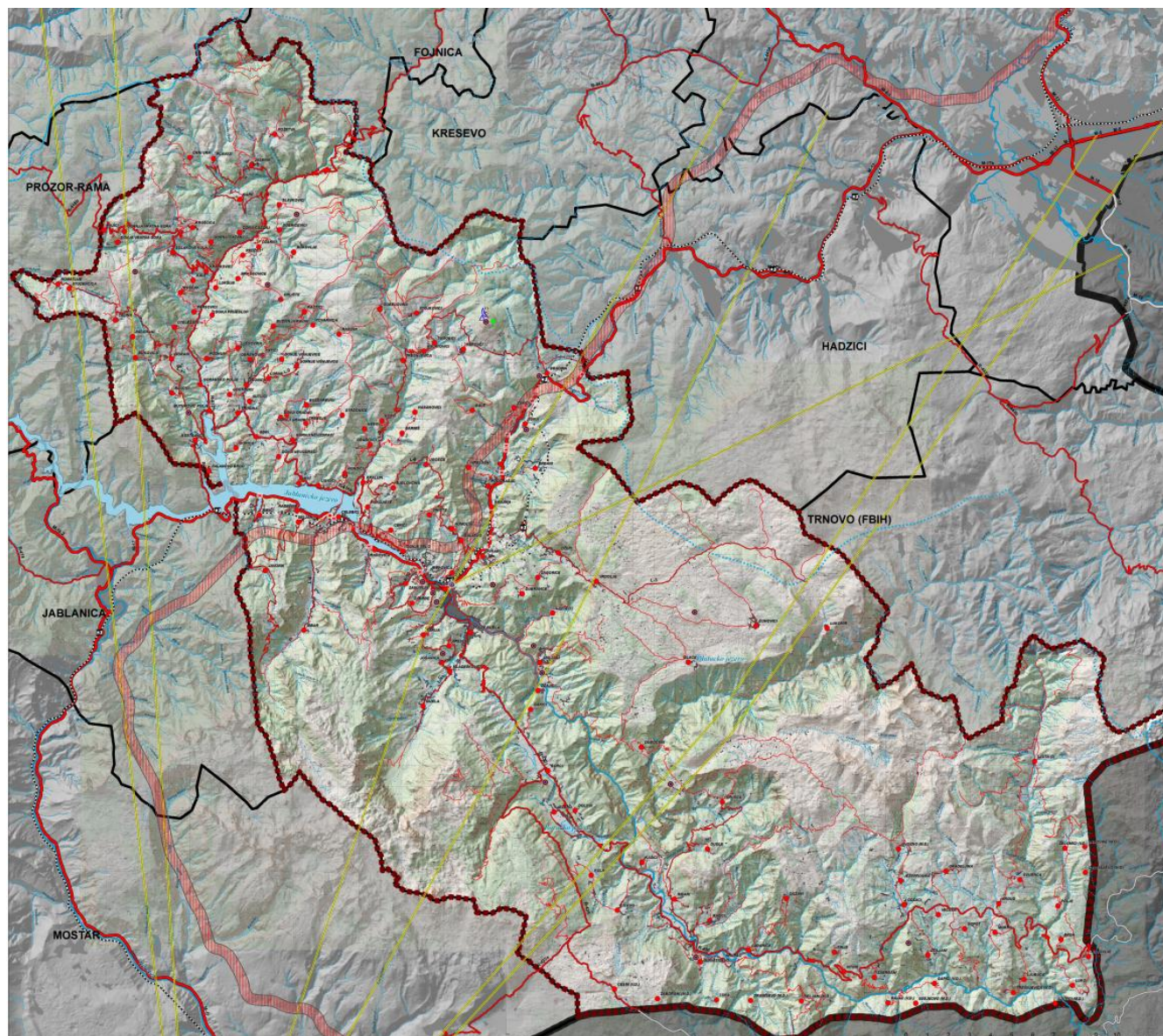
Za priključenje ovih objekata na sistem grijanja UNIS energetika potrebna su značajna sredstva, koja ne može osigurati privatno preduzeće. U toku je izrada studije koja treba da riješi kompletan sistem, ne samo isporuke, nego i transporta i distribucije energije, kao i sistem finansiranja. Zatražiće se i međunarodna pomoć.

5.3. Putna infrastruktura

Kroz Općinu prolazi Magistralni put M17, dužine 50 km (Bradina-Ribići), koju održava Federalna direkcija za ceste. Regionalni putevi su u dužini od 150 km koje održava Kantonalna uprava puteva. Lokalni putevi su u dužini od 600-700 km koje održava Općina Konjic povremenim (sezonskim) angažmanom lokalnih građevinskih firmi. Podaci o prometu, bar na magistralnom putu ne postoje.

Željeznički koridor Doboj-Ploče kroz Konjic prolazi u dužini 45 km. Povezan je sa regionalnom i Evropskom željezničkom mrežom, putničkim i robnim prometom. Željezničke stanice (Konjic, Ostrožac, Bradina, Čelebići) posjeduju putničke i robne terminale.

Prilog:slika br.8

6. PRIVREDA

6.1. Opšti podaci i zaposlenost *Do 1992. godine Općina Konjic je imala razvijenu privredu. Međutim, padom socijalističkog sistema, raspadom Jugoslavije, te posebno zbog rata, došlo je do značajnog pada privrednog razvoja. Ovo se manifestovalo štetama koje su pretrpili privredni objekti, gubitkom stručnog kadra, nedostatkom ljudi sa menadžerskim vještinama, tehnološkom zaostajanju i gubitkom tržišta. Posebne štete su pretrpjela velika preduzeća koja su bila okosnica privrednog razvoja Općine Konjic i koja su zapošljavala gotovo 90 % radno sposobnog stanovništva (Metalna industrija UNIS i Drvna industrija ŠIPAD). Stopa zaposlenosti je niska (12 % od ukupnog broja stanovnika). Ukupan broj zaposlenih u privrednim, vanprivrednim djelatnostima i privatnom sektoru je 4.050 lica. Svakodnevno taj broj opada. Značajan broj lica od naznačenih kao zaposlenih je na čekanju posla i imaju povremena simbolična primanja ili ih uopšte nemaju. Navedene privredne djelatnosti u općini Konjic organizirane su kroz: (i) firme, organizovane ka doo i djl – 150; (ii) javna preduzeća – 38; (iii) zadruga – 4 i (iv) samostalne radnje – 216. U toku 2005. godine formirana je Regionalna agencija za ekonomski razvoj Hercegovine sa sjedištem u Mostaru. Ostvarena je značajna saradnja sa Agencijom, posebno na izradi regionalne strategije za razvoj privrede.*

Prilog:tabela br.3.0 i tabela br.3.1.

6.2. Industrija *Danas se glavne ekonomske aktivnosti odvijaju u jednom broju preostalih firmi, dijelova nekadašnjih kapaciteta UNIS tvornica, kao što su tvornica „Valjčići“, „Tadiv“, namjenska industrija „Igman“, galvanska zaštita „SurTec“ i „UnisGal“, „Tvornica vijaka“, Industrija građevinskog materijala „Prominvest“, Građevinska firma „Rad“, Građevinska firma „Bujice“, Transportna preduzeća. Preduzeće za separaciju kamena, Mala građevinska preduzeća, Drvorezbarstvo, Stolarske radionice, Trgovina i uslužne djelatnosti Turizam i ugostiteljstvo, Poljoprivreda, stočarstvo, peradarstvo, uzgoj ribe, pčelarstvo, proizvodnja mliječnih proizvoda, otkup gljiva, kestena i ljekovitog bilja.*

Industrijska zona „IGMAN“ Konjic

6.3. Poljorivreda *Na području Općine je izgrađeno nekoliko ribnjaka, mini mlijekara, farmi koka nosilja, farmi krava čime će se ostvariti nrži razvoj poljoprivrede, ali i snadbjevanje stanovništva zdravom hranom sa lokalnog područja.*

6.4. Prehrambena industrija *Na području Općine ne postoje kapaciteti prehrambene industrije. Postoji nekoliko zanatskih radnji (proizvodnja kruha, mesa i voćnih sirupa).*

6.5. Šumarstvo *Državnim šumama gospodari kantonalna uprava za šume (konstituisanje Šumsko-privrednih društava je u toku). Urađen je 2005. godišnji program gospodarenja privatnim šumama. Godišnja količina eksploatirane građe: (i) Državno vlasništvo – 70.000 m³, (ii) Privatno vlasništvo – 4.000 m³.*

6.5. Energetika *Iskorištavanje hidropotencijala i vodnih resursa kojima općina raspolaže je dugoročni strateški pravac. Dodjelom koncesija za izgradnju 35 malih HE na rijekama Trešanica, Bijela, Neretvica i Ljuta, ostvariće se investiciona ulaganja od 130 miliona KM, što ni trebalo u fazi izgradnje omogućiti upošljavanje lokalnih građevinskih firmi, a u fazi eksploatacije određen broj novih radnih mjesta.*

6.7. Ribarstvo i ribogojilište *U Općini Konjic je snažno razvijeno ribarstvo. Četiri ribogojilišta (Riba Neretva, VJ Konjic, ZZ Konjic i Ribnjak B. Jesero zauzimaju 15.600 m² površine sa godišnjom proizvodnjom od 5,8 miliona komada mlađi i 510 tona konzumne ribe. Zahvaljujući poribljavanju, i ribarstvo je razvijeno, kako komercijalno, tako i sportsko, što pomaže razvoj turizma.*

6.8. Turizam *Tri su osnovna postulata za razvoj turizma u Konjicu: vode, planine i kulturno-istorijska baština. Geografski položaj Konjica, vezan je za primarne turističke destinacije Sarajevo, Mostar i Dubrovnik, kao i same građane Sarajeva. Pored ponude prirode i kulturno-istorijskih vrijednosti, te smještajnog prostora turističku ponudu čine još: sportsko-rekreativne priredbe, manifestacije, atrakcije zbog atrakcija i turističke paraatrakcije. Za Konjic je značajna atrakcija rafting (spuštanje čamcem na divljim vodama) koja se prvenstveno razvija na bazi privatnih inicijativa. Studijom turizma (2001.) na području Općine je utvrđeno 12 turističkih mikrolokaliteta. Selektivni oblici turističke ponude su: (i) ruralni turizam, (ii) turizam na vodi, (iii) kulturni turizam, (iv) sportsko-rekreativni turizam, (v) vjerski turizam, (vi) lovni turizam, (vii) ribolovni turizam, (viii) gastro-turizam i (ix) ostali vidovi. Uz ovo ide proizvodnja i prodaja suvenira (u Konjicu i van njega). Smještajni kapaciteti (moteli, kampovi, pansioni, sobe u privatnom, u Konjicu iznose 2583 kreveta. U toku 1999. Godine ostvareno je 33.050 noćenja, a 2001. Godine 36.160 noćenja. U ovom sektoru je zaposleno 126 radnika*

6.9. Promet *Javni prevoz obavljaju četiri privatne firme (KonjicBus, KonjicPromet, BjelimićiBus, TerzićPromet) koje pokrivaju većinu potreba u međugradskom i lokalnom saobraćaju. Općina Konjic ima najviše osobnih automobila po glavi stanovnika u BiH.*

Željeznički promet. Kroz Konjic prolazi ključna železnička saobraćajnica u BH – Šamac – Sarajevo – Mostar – Ploče. Zbog lobija autoprevoznika, kapacitet ove pruge je nedovoljno iskorišten. Ovo izaziva povećanje zagađivanbnja okoline, kao i smanjenu ekonomičnost transporta roba.

7. UTICAJI NA OKOLINU

7.1. Organizacija zaštite okoline *U okviru službe inspekcijskih poslova, sanitarni inspektor je zadužen za pitanja očuvanja okoliša. Posebna služba nije organizovana.*
Općinsko vijeće je usvojilo lokalne mjere za unaprijeđenje zaštite okoliša:

7.2. Zagađivanje zraka *Industrija: Industrija nema tehnološkog zagađivanja zraka, Zagađivanje potiče jedino od dobivanja energije (spaljivanje uglja).*
Promet: Kroz centar Konjica prolazi magistralni put M17. Frekvencija vozila je velika tokom cijelog dana (podaci o broju ne postoje), pa se pretpostavlja da je zbog nestacionarnog kretanja visoka emisija produkata nepotpunog sagorijevanja, te da je zrak uz glavnu magistralu zagađen.
Grijanje: Uz lokalni promet, veliki je broj kućnih ložišta i nekoliko manjih kotlovnica u određenim periodima godine, te se osjeća umjerena zagađenost zraka.
Kvalitet zraka se ne prati. Ne postoje ni indikativna mjerenja.
Prilog: tabela br.10

7.3. Buka *Kako magistralni put M-17 prolazi kroz centar grada, buka predstavlja problem samo u tom dijelu kada je frekvencija saobraćaja povećana. Ostali izvori buke se ne ocjenjuju kao značajni.*

7.4. Otpadne vode *Nepostojanje razgranate kvalitetne kanalizacione mreže, pogotovo u ruralnim područjima, zastarjela postojeća kanalizaciona mreža i njeno skupo i otežano održavanje predstavljaju veliki problem za općinu Konjic. Kanalizacioni ispusti usmjereni su u vodotokove i jezera. Izvori industrijskog zagađivanja (otpadnih voda) su locirani u gradskoj zoni. Tretman industrijskih otpadnih voda ne zadovoljava standarde i ispušta se u vodotokove, određena količina alkalnih otpadnih voda, kiselih otpadnih voda i kromate otpadnih voda. U vodama teških metala redovno je prisustvo cinka, šestovalentnog i trovalentnog kroma. Pojava ostalih teških metala je minornog karaktera.*
Kolektor za prikupljanje otpadnih voda u gradu Konjicu je nekompletan i zastario. Uređaj za tretman otpadnih voda ne postoji.
Ostali izvori su neadekvatno locirane deponije krutog i životinjskog otpada

7.5. Mineralna đubriva i pesticidi U 1999. godini je utrošeno: 150 tona mineralnih đubriva (27 kg. po hektaru obradive površini) i 15 tona pesticida (2,72 kg po ha obradive površine).

7.6. Čvrsti otpad Čvrstim otpadom upravlja JKP „Standard“ Konjic. Otpad se sakuplja na teritoriji grada i bližim prigradskim naseljima u cijelosti. Gradska deponija se nalazi 5 kilometara udaljena od grada (Vrabač). Deponija nije pravilno locirana i tehnički opremljena (nije sanitarna). Deponija industrijskog otpada locirana je na mjestu stare gradske deponije (Ovčari). Postoji veći broj nelegalnih odlagališta. Količina ukupno proizvedenog otpada na godinu nije poznata. Deponija životinjskog otpada locirana je u blizini Neretve (Duboki potok). Medicinski otpad predstavlja poseban problem Razvrstavanje i reciklaža otpada nije organizovana

7.7. Vizualne karakteristike i vizualno zagađivanje Općinu Konjic karakteriše velika raznolikost krajolika. Na površini od 1.400 km² može se vidjeti veliki broj prirodnih ljepota i fenomena. Od pitomih dolina u koritima velikog broja rijeka i riječica, jezera, livada, pašnjaka, šuma do visokih planina pokrivenih snijegom veći dio godine. Ovakva raznovrsnost i ljepote krajolika koje posjetiocima i turistima pružaju nezaboravan ugođaj, nema mnogo mjesta na planeti Zemlji. Zbog svojih ljepota, čistoće vode i vazduha Konjic je poznat kao atraktivna destinacija ljubiteljima ljepota krajolika i netaknute prirode.

Vizuelno zagađivanje je prisutno i vidljivo na većini teritorije općine, pogotovo u naseljima i njihovoj blizini. Kruti i kabasti otpad se odlaže nekontrolisano. Velika količina plastičnih kesa, limenki, flaša i drugog sitnog otpada postala je neizbježan dio konjičkog krajolika. Iako je u posljednje vrijeme sa ekspanzijom ljetnog turizma povećana briga i aktivnosti na rješavanju ovog problema, te akcijama komunalnih službi, Zeleni-Neretva, rafting klubova i jednog broja građana, karakteristike vizualnog zagađivanja mogu se ocijeniti negativno. Na rješavanju ovih problema moraju se angažovati svi značajni subjekti na općini. Podizanjem nivoa eko-kulture obrazovanjem, akcijama, kampanjama i zakonskim mjerama uz pomoć lokalnih službi za zaštitu okoliša može se podići niska svijest određenog broja građana koji neshvataju značenje značaja zaštite okoline.

Ubrzanom urbanizacijom broj i veličina zelenih površina pogotovo u užem dijelu grada se rapidno smanjuje. Egzaktnim podacima o veličini zelenih površina u gradu se ovdje ne raspolaže.

8. ODRŽIVI RAZVOJ OPĆINE KONJIC

8.1 Pristup postizanja održivosti *Pokazano je da Općina Konjic raspolaže značajnim potencijalom: (i) prirodnim, (ii) humanim (znanje i sposobnosti) i (iii) izgrađenim. Rezultat iskazan u društvenom kapitalu (nizak nivo zaposlenosti, niske zarade) ne odgovara ovom potencijalu. Postavlja se pitanje (a) šta nedostaje od potencijala za razvoj (da li sredstva za investicije ili ...), kao i (b) šta nedostaje u organizaciji zajednice da bi se potencijali racionalnije koristili. Odgovor moraju naći zajednički građani, struka i politika, imajući na umu cilj – održivi razvoj Općine. Treba uspostaviti sistem: (i) planiranje i odlučivanje, (ii) implementacija, (iii) monitoring (praćenje stanja i efekata, (iv) korekcije i stalna poboljšanja.*

8.4. Područja djelovanja *Bosna i Hercegovina se nalazi u procesu duboke tranzicije (društvene, ekonomske, tehnološke, okolinske...). Nalazi se u Evropskom i svjetskom okruženju koje ima brz i kompleksan rast. Stoga BiH, time i Općina Konjic, mora naći svoj način racionalnog korištenja resursa u cilju ekonomskog razvoja. Ovdje se ističe:*
(1) Podrška razvoju industrije: Po modelu Tehnološkog parka i inkubacionog centra iskoristiti postojeće proizvodne kapacitete za razvoj malih i srednjih preduzeća; datipodršku poduzetnicima
(2) Podrška razvoju poljoprivrede: Objediniti farmere, uvesti zajednički naziv i simbol kvaliteta (umbrella sistem) i uz osiguranje kvaliteta raditi na promociji poljoprivrednih proizvoda i njihovom plasmanu na tržištu.
(3) Prostorni plan: Kroz Prostorni plan Općine planirati racionalno korištenje prostora i korištenje resursa na okolinski prihvatljiv način.

8.5. Strategija privrednog razvoja *Strategijom privrednog razvoja općine Konjic¹ predviđene su bruto vrijednosti poljoprivredne i stočarske proizvodnje u 2015. godini i iznosile bi 383.040.900,00 KM. i to po stanovniku na bazi 36.000 stanovnika 10.806,00 KM. po poljoprivrednom gazdinstvu (5.000 gazdinstava) 77.805,00KM. Zarada po poljoprivrednom stanovniku na bazi od 20.000 stanovnika iznosi 19.451,00 KM.*
Prognozira se zaustavljanje procesa usitnjavanja posjeda i prelazak na ukрупnjavanje, što će biti podsticano mjerama ekonomske i poreske politike. Ukрупnjavanje posjeda će biti podsticano primjenom privatizacije i koncesija većeg djela zemljišta koje je sada u državnom vlasništvu.
Revitalizacijom postojećih i otvaranjem novih kapaciteta, planskim djelovanjem za okolinu i poštujući principe održivog razvoja u navedenim proizvodnim djelatnostima može se u kratkom roku očekivati izlaz iz ekonomske zaostalosti i ostvariti prodor na domaće i strana tržišta i time otvoriti veliki broj novih radnih mjesta.

¹ „Strategija privrednog razvoja općine Konjic“ Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Sarajevo (2001)

Prilog: tabela br.5

8.6. Način postizanja ciljeva *Ciljevi mogu biti postignuti odgovarajućom organizacijom koja sadrži, najmanje tri elementa: (1) građani (njihove želje) (2) vlast koja treba da osigura zadovoljenja želja i ciljeva građana i (3) znanje (informacije i vještine donošenja odluka). Ovdje se posebno navodi:*

** Nastaviti redovne sedmične sastanke načelnika općine sa općinskim javnim preduzećima i resornim službama o dnevnoj problematici, pravicima djelovanja i rada.*

** Nastaviti aktivnosti na tehničkom opremanju JKP „Standard“ na stručnoj osposobljenosti za održavanje i uređenje parkovskih površina, redovno čišćenje i odvoz smeća, održavanje deponije do početka rada regionalne deponije, ponovo početi sapiranje ulica i sl. aktivnosti.*

** Ojačati inspeksijske službe i vršiti konstantan nadzor sa mogućnošću efikasnijeg djelovanja.*

** Nastaviti aktivnosti u mjesecu čistoće grada i uticati na svijest građana o potrebi zaštite okoliša.*

** U sklopu redovnih školskih aktivnosti angažovati učenike da kroz nastavni rad i program organizuju ekološki akcije.*

8.7. Djelovati prema okolini *Potrebno je raditi na razvoju svijesti i širenju znanja o održivom razvoju – šta je to i kako se on ostvaruje. Kako postići balans između društvenih i ekonomskih potreba i zahtjeva za očuvanje prirode. To je trajan zadatak. Paralelno raditi na pojedinim segmentima održivog razvoja: zapošljavanje, djelovanje na crnim tačkama uticaja na okolinu, ... Stvoriti ambijent za bolje korištenje potencijala za privređivanje (povjerenje, podrška, infrastruktura, programi, pomoć...) kako bi se rješavali egzistencijalni problemi građana i stvarala ekonomska baza za održivi razvoj i zaštitu okoline.*

Kroz radna tijela LEAP-a, kao podrška opštinskim strukturama, te druge organizacije, uključujući i nevladine, stvarati partnerstvo građani – vlast u cilju stvaranja i jačanja fronta za održivi razvoj.

Ključan ekološki zadatak je zaštititi gornjeg tok rijeke Neretve od zagađivanja i neadekvatnog korištenja resursa sa posebnim osvrtom na rafting klubove, udruženja ribolovaca i lovačkih društava. Kvalitetno i dugoročno rješenje za ovaj dio općine Konjic se može postići proglašenjem ovog područja prirodnih ljepota „zaštićenim pejzažom“ gdje bi se uspostavile konačne i obavezujuće norme ponašanja. To se posebno odnosi na kanjone Neretve i Rakitnice.²

² U skladu sa potrebom primjene zakonskih propisa, važnosti i obimnosti poslova potrebno je predvidjeti radno mjesto: **stručni saradnik zaštite okoliša**. Informacija o stanju okoliša i njegovoj zaštiti na području općine Konjic, P.O.pomoćnik načelnika Esad Omerović ing. građ. Konjic, maj 2005.

9. PRIORITENE AKCIJE, NOSIOCI I ROKOVI

9.1. Podsticanje razvoja

9.2. LEAP trajni proces

Odgovorani: Načelnik Općine

9.3. Komunalna energetika

Realizovati program komunalne energetike – izvršiti toplifikaciju gradskih naselja. U tom smislu, na bazi postojećih tehno-ekonomskih studija riješiti riješiti sistem snabdjevanja, distribucije i korištenja energije (model komunalne energetike (pravni osnov), riješiti pitanje finansiranja dijelova sistema (sredstva poduzetnika, komercijalni krediti, budžetska sredstva i donacije).

Nosilac: Služba za Općine. Rok. 31. Decembar 2006

9.4. Otpadne vode

9.5.. Upravljanje otpadom

Uspostaviti puini sistem upravljanja otpadom (privatizacija), sanacija postojećih deponija, podsticanje reciklaže. Uspostaviti međunarodnu saradnju.

Nosilac. Služba za Općine Konjic

9.6. Podrška razvoju turizma

Povećati efikasnost korištenja prirodnih i izgrađenih sadržaja za razvoj turizma, uz neophodnu zaštitu okoline. Potrebno je sačiniti atlas turističkih atrakcija po kriteriju (i) stvarni resursi i (ii) potencijalni resursi (koje treba razviti).

Nosilac: Turistička zajednica Konjic; Rok: 30. Juni 2007. godine.

Uvesti indikatore praćenja efekata turizma (na pr. broj noćenja, ostvareni prihod). Pri ovome se ne vrednuju efekti samo na neposredno uključene, nego i na cijelu zajednicu. Svaki građanin treba da je informisan koliko je on pojedinačno profitirao od turizma.

Nosilac: Turistička zajednica Konjic; izvještavanje 31. marta za predhodnu godinu.

Treba razumijeti da turizam ne postoji sam za sebe (kao što to može biti hidroelektrana). Turizam je dodatna mogućnost ponovne prodaje svih resursa i aktivnosti na jednom području. Stoga, marketing turizma treba da je ujedno marketing cijele Općine.

Za izradu programa marketinga Općine i turizma zadužen; rok: 31. decembar 2007.

Uslove za razvoj privrednih djelatnosti podrediti zahtjevima turizma.

9.7. Zaštita područja *Pod određene vidove zaštićenih područja, treba staviti područja: Realizovati preko Hercegovačko-neretvanskog kantona. Zadužena Općina Konjic, Služba za U predstojećem procesu javnih rasprava u vezi Studije uticaja na okolinu Autoputa Vc Lot 3, opredjeliti se prema primjedbama FONDEKO-a na izabranu trasu i rješenje zaštite okoline Italijanske firme LOTI i Energoinvesta – Hidro-biro.*

Zaduženi: stručne institucije, intelektualci, NVO, općinski organi. Rok: odmah

9.8. Putna infrastruktura *Podržavati izgradnju autoputa Vc na relacijama granica sa Hrvatskom – Mostar (Lot 4) i Blažuj – Tarčin (Lot 2), ali ne i Tarčin – Mostar (Lot 3). Izgradnjom dionica Lot 2 i Lot 4 Konjic bi se približio turistima i potencijalnim ulagačima, a izgradnjom LOT-a 3 Konjic bi bio zaobiđen. U tom slučaju otkloniti crne račke na magistralnom putu M 17, te sačiniti tranzitnu cestu oko samog grada Konjica.*

Zadužena: Općina. Posao kontinualan. Početak: odmah.

9.9. Prostorno planiranje *Odrediti se prema prioritetnom smjeru prostornog razvoja – da li prema Mostaru ili Sarajevu. Zahvaljujući izgradnji južne zaobilaznice oko Sarajeva do Blažuja, te potencijalne izgradnje dijela autoputa Vc (Lot 2) Blažuj – Tarčin, Konjic se značajno približava Sarajevu, te je stoga važno ovo opredjelenje.*

Prostorni plan Općine usaglasiti sa planovima razvoja turizma.

Zadužena: Općina Konjic, Služba za urbanizam.

9.10. Instrumenti za provedbu LEAP-a *U provođenju politike zaštite okoline ne postoji recept koje instrumente je najbolje koristiti, to je ovisno o specifičnoj situaciji i problemima koji se rješavaju. Ipak, opće je prihvaćeno da je potrebno primjenjivati kombinacije različitih instrumenata: zakonodavne, ekonomske, temeljene na vlastitoj inicijativi, instrumente partnerskog odnosa, promicanje istraživanja, izmjene znanja i obrazovanja. Poznato je isto tako da princip „propiši pa nadziri“, premda je u određenoj razvojnoj fazi najefikasniji, u nekim slučajevima ne daje optimalne rezultate. Približavanjem EU i preuzimanjem njenog zakonodavstva, proces uspostave efikasnih instrumenata vrlo će se ubrzati, no uloga lokalne vlasti i samoinicijativa lokalne zajednice i dalje ostaje jednako bitna.*

Općina Konjic, kao lokalna samouprava ima vrlo ograničene ovlasti u zakonodavnom smislu, ali zato kroz reguliranje komunalnog reda i postupak izdavanja dozvola ima mogućnost vrlo efikasnog djelovanja. Putem okolinskih dozvola i učešćem u procesu prihvaćanja studija uticaja na okolinu, treba ostvarivati postavljene ciljeve. Da bi se moglo djelovati na operativnom nivou potrebno je raspolagati jasnim smjernicama po pojedinim sektorima, posebno vezano za urbanističko planiranje. Značajan instrument u tom pogledu je Strategijska studija utjecaj na okolicu koju bi trebalo uvesti kao obvezu pri izradi razvojnih dokumenata Općine Konjic. Strategijska procjena okoline propisuje se i Zakonom o zaštiti okoline BiH, tako da postoji uporište za primjenu na lokalnoj razini. Važna odluka koju bi trebalo donijeti je da se sve investicije i nabavke iz proračuna Općine moraju ocijeniti s obzirom na ciljeve i mjere LEAP-a.

Odluka o komunalnom redu Općine Konjic, osim što se odnosi na komunalna pitanja može propisivati i mjere zaštite okoline, usklađeno se nacionalnom i kantonskom regulativom. Bitno je da organi vlasti iskažu privrženost i ustrajnost prema ciljevima okoline, te da je to i formalizirano u vidu odluke kojom se usvaja LEAP i svaki daljnji važniji dokument. Najveći dio problema grada spada u grupu pitanja komunalne higijene grada, što je u punoj nadležnosti Općine.

U LEAP-u su predložene akcije iskazane kao zaokruženi projekti. Za svaki od njih utvrdiće se u hodu najbolji instrument. U početku bi bilo previše ambiciozno definirati široku lepezu instrumenata, bolje je koncentrirati se na svaki projekt pojedinačno, te za njega kad dođe na red odabrati optimalne instrumente provedbe. U nastavku se komentiraju opći instrumenti koji su trajno prisutni, i nisu svojstveni samo upravljanju na lokalnom nivou.

10. PRAĆENJE STANJA OKOLINE I INFORMACIJSKI SISTEM OKOLINE

Po svakom pitanju okoline LEAP je konstatirao nedostatak pouzdanih podataka, odsustvo konzistentnosti, usporedivosti i kompletnosti. Postoji kvalitetan monitoring kakvoće zraka, ali podaci nisu dostupni u određenom formatu i vremenu. Izvještavanje o okolini nije standardizirano i nije ciljano prema informiranju građana. Ne postoje podaci na internetu. Potrebno razviti cjeloviti informacijski sistem okoline, što je predloženo kao jedan projekt LEAP-a. Ovaj projekt ima slijedeće ciljeve:

- Definiirati odgovornosti u pogledu prikupljanja podataka, arhiviranja, obrade i izvještavanja, između lokalne, kantonske i državne vlasti
- Predložiti sistem standardnih indikatora i pripremiti analizu nedostajućih podataka te načina njihovog sakupljanja
- Predložiti osnove informacijskog sustava
- Napraviti inventar emisije u zrak Općine

Cilj je predložiti sistem za prikupljanje i izvještavanje koji je izvodljiv i adekvatan potrebama Općine. On mora biti jednostavan, krojen prema stvarnim potrebama, uzimajući u obzir ograničene resurse. Kompletan inventar emisije u zrak potreban je za modeliranje onečišćenja i utvrđivanje doprinosa pojedinih izvora kakvoći zraka. To će omogućiti izbor optimalnih mjera u okviru predloženog Plana zaštite i unapređenja zraka. U izradi je potrebna kvalitetna saradnja s Kantonom koji ima nadležnost za izradu informacijskog sistema na regionalnom nivou. Informacijski sistem treba graditi na standardiziranim modelima EU (CORINE, EIONET, EPRTR, ...). S vremenom treba formirati i informativni **centar za građane** gdje će biti moguća aktivna komunikacija, u smislu davanja informacija, primanja prijedloga i savjetovanja.

11. INSPEKCIJSKI NADZOR

Temeljni element provođenja politike okoline je efikasan inspekcijski nadzor. Ankete građana su pokazale da smatraju da je loše stanje okoline najvećim dijelom zbog slabe provedbe postojećih zakona. Efikasni nadzor zahtijeva nezavisnost, stručnu osposobljenost kadrova, dovoljne kapacitete i odlučnost za striktnim provođenjem zakona. Postojeća regulativa, premda je nepotpuna i pomalo neusklađena, nije prepreka za efikasnije djelovanje inspekcijskih službi. U cilju ubrzanja, EU pomaže sa projektom 'Support to environmental field inspections Bosnia and Hercegovina Europe Aid - 119166/CE'. Dio koji je u nadležnosti Općine, a odnosi se na komunalnu inspekciju treba pojačati.

12. ZNANOST I RAZVOJ

LEAP promatra budućnost u horizontu od 15 do 20 godina, a to je razdoblje u kojem su moguće velike tehnološke promjene. Zbog toga ciljevi koji se postavljaju mogu biti i optimističniji, jer osim mjera koje trenutno predviđamo, postojat će nova ili poboljšana tehnološka rješenja.

Početna faza provedbe LEAP-a zahtijeva analizu pojedinih pitanja okoline, u cilju izbora tehno-ekonomski optimalnih rješenja. Za potrebe zraka potrebno je napraviti modeliranje onečišćenja kako bi se utvrdio doprinos pojedinih izvora prizemnim koncentracijama. Za komunalni otpad potrebni su podaci o sastavu i karakteristikama otpada, za vode analize podzemnog širenja onečišćenja, za klizišta ocjene rizika, za površinske vode i tlo treba odrediti prihvatni kapacitet onečišćenja, za obnovljive izvore i energetske efikasnost procjenu potencijala.

Istraživanja su potrebna zbog primjene novih tehnologija izgaranja ugljena, isplinjavanja ugljena, tehnika za redukciju emisije na malim ložištima, primjene rješenja za obnovljive izvore i energetske efikasnost, izgaranje drvene biomase, prometa, izbora tehnologija za pročišćavanje otpadnih voda, problema odvodnje i vodoopskrbe, načina rekultivacije tla, itd.

Istraživanja treba uskladiti s nacionalnim ciljevima i preporukama NEAP-a, a za finansiranje potencijalni izvor su nacionalni fondovi i budući predpristupni fondovi EU. Općini Konjic zadato je: identificirati teme i moguće demonstracijske projekte.

13. SENZIBILIZIRANJE I UKLJUČIVANJE JAVNOSTI U PROCES ZAŠTITE OKOLINE

Da bi cjelokupni napor imao učinka potrebno je osigurati „vlasništvo“ pojedinih aktera nad postavljenim ciljevima. Često se dešava da se strateški dokumenti ne primjenjuju jer nisu bili napravljeni kroz zajednički partnerski odnos, pa su „mrtvo slovo“ na papiru. U sklopu izrade LEAP-a uloženo je mnogo napora da se građani uključe u proces planiranja. Predlaže se da u organizacijskoj strukturi za provođenje LEAP-a javnost dobije svoje formalne pozicije. Senzibiliziranje javnosti treba ostvariti kroz objektivno, popularno i pravovremeno informiranje. U tu svrhu predlaže se izrada brošure o LEAP-u, prezentacije, okrugli stolovi i prezentacije u medijima, kao kontinuiran proces.

14. ODGOJ, EDUKACIJA I RAZVIJANJE SVIJESTI O ZAŠTITI OKOLINE

Održivi razvoj podrazumijeva drugačiji nazor o ljudskim vrijednostima, uravnotežen sklad između materijalnih, kulturnih vrijednosti i fizičke ugone. Navike u potrošnji trebaju se mijenjati, a odgoj i obrazovanje trebaju ići u smjeru razvoja individualne kulture ponašanja u skladu s principima održivog ponašanja. Svaki pojedinac, u svakom svom postupku može ocijeniti koliko doprinosi ili odmaže u pogledu održivosti i ciljeva zaštite okoline. Svjesnim djelovanjem na svojim radnim mjestima i privatnom životu gradi se sistem koji dugoročno garantira uspjeh. Pozitivna javna svijest najjači je element jer od nje polaze sve akcije. Zadatak lokalnih vlasti je da doprinesu izgradnji opće svijesti, u dijelu koji se odnosi na regionalne i lokalne probleme. U tom pogledu predlaže se izrada obrazovnog paketa za osnovne i srednje škole s informacijama o općim pitanjima okoline i LEAP-u. Za ovakve materijale obično se može se zatražiti međunarodna finansijska pomoć.

15. INTEGRACIJA ZAŠTITE OKOLINE U SEKTORSKE POLITIKE

Cilj LEAP-a je u što većoj mjeri uključiti pitanja zaštite okoline u sektorske politike. Za to je potrebno određeno vrijeme jer nisu moguće nagle pozitivne promjene. Akcije koje Općina treba poduzeti u tom smjeru su:

- *Promicati izradu strategijske studije uticaja na okolinu;*
- *Promicati uvođenje sistema upravljanja okolinom u javna i ostala poduzeća;*
- *Redovno informirati aktere o potrebama i rezultatima provedbe LEAP-a;*
- *Uključiti glavne aktere u organizacijsku shemu za provođenje LEAP-a, izborom stručno kompetentnih predstavnika s odgovarajućim nivoom ovlaštenja;*
- *Definirati mjerila za praćenje uspjeha u integraciji pitanja okoline u sektorske politike;*
- *Izraditi prvi primjer Strategijske studije uticaja u sklopu izrade novog Urbanističkog plana;*
- *Izraditi kratke upute za pojedine sektore o bitnim pitanjima okoline njihovog sektora;*
- *Propisati obavezu usklađivanja s ciljevima LEAP-a u planiranju investicija i nabavki javnih institucija i onih s djelimičnim vlasništvom države.*

U prioritetu LEAP-a postavlja se aktivnost pripreme projektnih zadataka za planske dokumente i studije izvodljivosti čime će se u određenoj mjeri mobilizirati resursi sektorskih grana.

16. SAMOVOLJNI SPORAZUMI I PARTICIPACIJA POSLOVNOG SEKTORA

Ovo je vrlo važan instrument na lokalnoj razini, s obzirom da su zakonski instrumenti lokalne uprave ograničeni. Uspjeh je vezan uz postignuti stepen individualne i kolektivne svijesti o potrebi djelovanja. U tome je potrebno graditi parterski odnos i povjerenje, a to znači i razumijevanje mogućnosti pojedinih aktera. Najveći problemi okoline, odnosno oni gdje je najteže pronaći pravi instrument provedbe, implementiraju se putem samovoljnih sporazuma. To funkcionira i u općini Konjic . Samovoljno učešće privrede neće izostati ako su projekti i programi realistični i učinkoviti, a resurse treba udruživati na stručnoj i finansijskoj osnovi. Pomake treba napraviti u vidu zblžavanja javnog i poslovnog sektora kroz mehanizme tzv. javno-privatnog partnerstva. Katalitički element u tome mogu biti nevladine organizacije, s podrškom i učešćem u projektima. Uspjeh ovisi o tome koliko će privreda i politika općine Konjic biti otvorena prema poslovnim inicijativama iz drugih sredina.

17. EKONOMSKI INSTRUMENTI I FINANSIRANJE

Proračun Općine i sredstva koja se mogu dobiti iz fondova Kantona i Države neće biti niti približno dovoljna za realizaciju programa aktivnosti. Na donacije može se računati samo u smislu izgradnje stručno-tehničkih i institucionalnih kapaciteta, za demonstracijske i pilot projekte. Fondovi EU za jaka investicijska ulaganja u komunalnu infrastrukturu postaju raspoloživi tek nakon što je utvrđen datum pristupanja EU. Za sada, kao u slučaju CARDS programa, većina sredstava fondova EU je za institucionalno jačanje na nacionalnom nivou. Svjetska banka i evropske finansijske institucije imat će interesa davati kredite za energetske projekte i ostale infrastrukturne projekte, posebno primjenu obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti. Tu su velike mogućnosti putem bilateralne pomoći. Pažnju treba posvetiti Globalnom fondu za okoline Ujedinjenih naroda (GEF) koji finansira izgradnju kapaciteta iz područja klimatskih promjena, međunarodnih voda i biološke raznolikosti. Za sada u BiH nema niti jedan projekt GEF-a, a donacije ove institucije postoje za pripremu i provođenje projekata, ako je projekt od nacionalnog značaja. Kredite s dobrim uvjetima neće biti teško osigurati za projekte vodoopskrbe i pročišćavanje otpadnih komunalnih voda.

Za provedbu projekata LEAP-a u cijelosti bit će potrebno naći stabilno finansiranje putem lokalnih naknada, такси i doprinosa. Potrebno se osloniti na vlastite izvore finansiranja slijedom principa „onečišćivač plaća“. U prioritetu je napraviti analizu mogućnosti i predložiti način finansiranja, nakon pripreme projektnih zadataka i projektno-planske dokumentacije. Za usporedbu, navodi se ovdje da u državama EU prihodi od taksa iz oblasti okoline iznose 2 do 4 %, od čega oko dvije trećine od energetike³

³ Energy Taxation in EU, WG for ECCP Review, M. Rosenstock

Za pojedinačne projekte kojima se smanjuje emisija stakleničkih plinova (CO₂ i metana) može doći u obzir sufinansiranje kroz tzv. CDM mehanizam Kyoto protokola. Da bi to bilo moguće, BiH mora pristupiti Kyoto protokolu.

18. PROVOĐENJE, NADZOR I UNAPREĐENJE LEAP-A

Više puta je kroz ovaj dokument istaknuto da je LEAP proces i da je potrebno uspostaviti sistem koji će omogućavati da on bude stalno aktualan, da živi s potrebama građana. To je preduvjet da svi budu pravovremeno i kvalitetno informirani, a za nadzor je potrebno definirati jednostavne i razumljive indikatore postignuća. Svakih 4 do 5 godina potrebno je obnavljanje samog dokumenta. Ovdje je uspostavljen mehanizam da građani neprestano imaju mogućnost predlaganja novih inicijativa i projekata.

19. TROŠKOVI AKTIVNOSTI

*Procjena troškova za realizaciju projekata LEAP-a, za sve projekte navedene u poglavlju 8, koji su u nadležnosti Općine Tuzla, pokazuje da bi troškovi mogli doseći 85 miliona EUR (15-20 godina). Od toga gotovo polovina se odnosi na investiciju izgradnje zajedničkog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, a oko desetak miliona treba računati na projekte energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije. Od navedenog ukupnog iznosa oko 90% je za investicije, ostalo za projektnu dokumentaciju i administrativne troškove. Za usporedbu prema raspoloživim podacima ostvarene investicije u sedmogodišnjem razdoblju u Tuzli (1994-2000) iznosile su 165 mil. EUR, a okvirno godišnji društveni proizvod Tuzle je oko 50 mil EUR (EI, 2002). Prethodno je naveden podatak da u državama EU ukupna sredstva koja se sakupe kroz takse za okolinu iznose 2-4,5 % bruto društvenog proizvoda. **Navedeno jasno pokazuje da je moguće ostvariti ciljeve LEAP-a samo ako će se Tuzla privredno razvijati, i time biti u stanju podnijeti troškove zaštite okoline.***

Iz prethodnog proizlazi da će biti potrebno poći od prioritarnih projekata jer sredstava neće biti dovoljno. U planu je opravdano prikazati sve projekte za cjelokupno rješavanje problema. Ocjena troškova napravljena je za svaki projekt vrlo grubo, s određenom rezervom tako da će troškovi biti vjerojatno manji. Napominje se da u procjeni nisu uzeti i troškovi kamata na kredite i nije izvršeno diskontiranje investicija u budućnosti.

20. ZAKLJUČAK

LEAP predstavlja trajan mehanizam partnerstva građana, biznisa i industrije i vlasti u postizanju održivog razvoja lokalne zajednice. U Općini Konjic je uspostavljena odgovarajuća infrastruktura partnerstva za održivi razvoj. Sačinjena je ocjena stanja. Potrebno je (i) predlagati i usvajati, (ii) realizirati pojedine mjere i (iii) provjeravati postignute rezultate, te (iv) vršiti korekcije i stalna poboljšanja.

*Pripremio: lokalni koordinator ,
Lokalni koordinator LEAP-a: dr. Aleksandar KNEŽEVIĆ
Rukovodilac izrade LEAP-a: dr. Viktor SIMONČIĆ*